

УДК 792.8.071.2(477):7.03'06

Цитування:

Драч Т. Л., Погребняк М. М. Західноукраїнські хореографи – представники танцю модерн сьогодення. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 41. С. 62–66.

Drach T., Pogrebnyak M. (2022). Western ukrainian choreographers – representatives of today's modern dance. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 41, 62–66 [in Ukrainian].

Драч Тамара Леонідівна,
аспірантка Львівського державного
університету фізичної культури
імені Івана Боберського, тренер-хореограф
Школи повітряної акробатики «Шоколад»
<https://orcid.org/0000-0002-7657-7004>
drach.tamara@gmail.com

Погребняк Марина Миколаївна,
доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Бердянського державного
педагогічного університету
<https://orcid.org/0000-0001-6863-6126>
pogrebnyak.modern.ballet@gmail.com

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ХОРЕОГРАФИ – ПРЕДСТАВНИКИ ТАНЦЮ МОДЕРН СЬОГОДЕННЯ

Метою дослідження є вивчення творчості українських хореографів – представників стилю модерн, що розгорнулася на західних теренах України. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні кількох підходів: аналітичного – для опрацювання літератури за темою статті та системного; з використанням цілого спектру методів: біографічного, культурологічного, порівняльно-історичного, теоретичного узагальнення – задля комплексного осягнення окресленої мети. Завдяки *біографічному методу* розглянуто професійний і творчий досвід хореографів та встановлено джерела їхньої творчості. *Порівняльно-історичний метод* дав змогу встановити історично сформовані структурні особливості танцю модерн, завдяки чому визначити відмінності між попереднім досвідом хореографів і сучасними хореографічними пошуками. **Наукова новизна дослідження** полягає в тому, що вперше визначено особливості стилістики танцю модерн у постановках таких відомих хореографів України, як: І. В. Мазур, О. Б. Лань, О. В. Мартинюк, А. С. Сафонов, С. В. Наєнко; окреслено основні тенденції в розвитку сучасного хореографічного мистецтва в Україні, які полягають у створенні національної школи танцю модерн і використанні хореографічної лексики в постановках етнічного характеру. **Висновки.** Проведене дослідження дало змогу простежити розвиток танцю модерн на прикладі творчості західноукраїнських хореографів. Встановлено, що українська хореографія не стоїть осторонь модних тенденцій сучасності: балетмейстери нашої держави розвивають у своїй творчості проєвропейську культуру сучасного танцю, створюють балетні вистави в цьому стилі та продовжують експериментувати у власних пошуках лексичного матеріалу. Мистецтвознавчий аналіз творчості провідних західноукраїнських хореографів танцю модерн дав можливість визначити особливі культурні риси сучасного танцю в Західній Україні, що полягають у поєднанні танцю модерн з національними традиціями та створенні академічної школи цього стилю під впливом національної культури.

Ключові слова: танець модерн, хореограф, балетмейстер, балетні вистави, мистецтвознавчий аналіз.

Drach Tamara, Post-graduate student of Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky, Trainer-choreographer of Aerial acrobatics school «Chocolate»; Pogrebnyak Maryna, Doctor of Arts, Associate Professor of the Department of Art Disciplines of Berdyansk State Pedagogical University

Western ukrainian choreographers – representatives of today's modern dance

The aim of the research is to study in detail the work of Ukrainian choreographers - representatives of the "modern" style of Western Ukraine in particular. The research methodology consists in the application of several approaches: analytical for the study of literature on the topic of the article and system; using a range of methods: biographical, culturological, comparative-historical, theoretical generalization - comprehensively achieving the stated goal. Due to the *biographical method*, we considered the professional and creative experience of choreographers, which explains the sources of their work. The *comparative-historical* method helped us to study the historically formed features of modern dance, to note its structure, due to which we determined the differences between the previous experience of choreographers and modern choreographic research. **The scientific novelty** of the study is that we are the

first to trace the features of modern dance style in the productions of famous choreographers of Ukraine I.V. Mazur, O.B.Lan, O.V. Martyniuk, A.S. Safonov, S.V. Naenko. The research of this issue helped to understand the main trends in the development of contemporary choreographic art in Ukraine, which are to create a national school of modern dance and the use of choreographic vocabulary in ethnic productions. **Conclusions:** Due to the research, we followed the development of modern dance on the example of the work of Western Ukrainian choreographers listed above. Our research proves that Ukrainian choreography does not deviate from modern fashion trends. The choreographers of our country develop a fashionable pro-European culture of modern dance in their work, create ballet performances in this style and continue to experiment in their own search for lexical material. Art analysis of the leading Western Ukrainian choreographers of modern dance allowed us to identify special cultural features of modern dance in Western Ukraine, which is manifested in the combination of modern dance with national traditions and the creation of an academic school of this style under the influence of national culture.

Keywords: modern dance, balletmaster, choreographer, ballet performances, art analysis.

Актуальність теми дослідження. Сучасна хореографія в Україні – питання, неодноразово висвітлюване в наукових джерелах. Однак творчість балетмейстерів і хореографів, які працюють у стилі модерн розглянуто в них поверхово, а це не сприяє розумінню основ сучасного українського танцю. Аналіз творчості сучасних вітчизняних хореографів, які ставлять танець модерн, дасть змогу з'ясувати притаманні йому особливості й усвідомити першоджерела такої творчості.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням теорії та історії розвитку танцю модерн в Україні присвячені нечисленні праці українських мистецтвознавців, таких як: В. Пастух (1999) [1], М. Погребняк (2009, 2021) [3; 4], Н. Чілікіна (2014) [6], Д. Шариков (2010) [7] та ін. Зокрема, М. Погребняк надає картину функціонування танцю модерн у хореографічній культурі ХХ століття; вказує естетичні особливості та науково формулює критерії віднесення хореографічних творів до стилю модерн; визначає поняття школа танцю модерн [4, 57]. В її докторському дослідженні вперше танець модерн представлений як диференційоване явище і науково сформульовані критерії віднесення хореографічних творів до його різновидів, а також інших стильових напрямів театрального танцю в балеті ХХ – початку ХХІ століття. У четвертому розділі монографії дослідниця конкретизує імена окремих українських балетмейстерів-представників танцю модерн ХХ – початку ХХІ століття (Б. Ніжинська, Г. Майоров, М. Арнаудова, Г. Ковтун, А. Рубіна, О. Ніколаєв та ін.); зазначає способи освоєння естетики стилю «модерн» в українському балеті вказаного періоду [3, 55]. Але більш детальне вивчення творчості українських хореографів – представників стилю модерн сьогодення, Західної України зокрема, залишається поза межами наявних наукових розвідок, що зумовлює мету роботи – детальний аналіз творчості українських

хореографів – представників стилю модерн Західної України.

Виклад основного матеріалу. Танець модерн – це один зі стильових напрямів сучасного театрального танцю, що виник на початку ХХ століття в США та Європі. Відповідно до дослідження М. Погребняк [4, 42], визначення змісту поняття *танець модерн* як особливої естетико-філософської та художньо-естетичної практики здійснено згідно із вказаними далі принципами. «*Філософський*» принцип є основним формоутворювальним чинником танцю модерн і полягає в прагненні безпосередньо пізнати суть речей, явищ, особистостей, відкрити їхній «клик» засобами безумовного руху відповідно до світоглядних переконань митця. *Естетичні принципи* передбачають відмову від умовностей історичних і побутових, повну свободу форм. *Технічні принципи* містять такі аспекти, як: колапс, ізоляція, поліритмія, поліцентрія, імпульс, релаксація, напруження [4, 54–55].

Тож дослідимо творчість західноукраїнських хореографів – представників танцю модерн сьогодення, а саме: І. Мазур, О. Лань, О. Мартинюк, А. Сафонов, С. Наєнко, згідно із зазначеним змістом вказаного поняття.

Більшості індивідуальних технік танцю модерн притаманна відмова від класичної виворітності й округлих позицій рук, потреби тримати апломб або максимально дотягувати стопи. Окрім того, техніки модерн-танцю переважно можна виконувати босоніж, без класичних пуантів і балеток.

Звісно, хореографи намагаються наблизити цей стиль до вільної пластики, щоб рухи стали вільними від обмежень у тілесних формах [3, 56].

Є різні техніки танцю-модерн, більшість із яких ґрунтується на відмові від класичних канонів і пошуку нової хореографічної лексики.

Сучасні хореографи України все більше звертаються до лексики танцю модерн, прагнуть показати внутрішній світ героїв через пластику тіла. Хореографію стилю модерн використовують у постановках драматичних театрів, театрів опери та балету, циркових виставах і танцювальних шоу; її виконують сучасні танцювальні колективи – аматорські та професійні. Звісно, стверджувати, що цей напрям наразі посідає провідну позицію у творчості хореографів, є перебільшенням, оскільки на зміну одному стилю приходять інші: танець джаз, модерн-джаз, фольк-модерн, контемпорарі й ін. Публіка по-різному сприймає постановки в цьому стилі: глядачі прагнуть його зрозуміти, не заглиблюючись у деталі, поверхово, не занурюючись у внутрішній світ творця, його переживання та самовідчуття. Адже саме це було передумовою виникнення стилю модерн, а потім вже й танцювального напрямку [3, 57].

Наскільки глибоко усвідомили цей аспект сучасні хореографи України, судити складно, адже для цього слід детально вивчати їхню творчість, досвід, що саме їх надихало на балетмейстерські пошуки.

Мистецтвознавець О. Плахотнюк, досліджуючи філософське сприйняття танцю в контексті розвитку сучасного мистецтва, зазначає: «Багатогранне розуміння процесів у філософській оцінці сучасних танцювальних видів, напрямів, стилів (модерн-танець, джаз-танець, стрит-денс, соціальний танець і т. д.), безперечно, зумовлено наявною різносторонньою направленістю сучасного хореографічного мистецтва. Тут філософською основою виступає певне джерело хореографічного контактування самостійних сформованих сучасних танцювальних культур, творців-авторів, на прикладі, коли один учасник виявляє і вивчає танець іншого, запроваджує його основні принципи до свого творчого доробку через свої індивідуальні властивості сприйняття танцю, а також характеристики та властивості фізичного апарата танцівника, його тіла, з однієї сторони, і поглядів – з іншої, тим самим інколи виникає зовсім нове філософське трактування сучасного танцю» [2, 44].

Варто згадати представників танцю модерн Україні, які перші в нашій державі звернулися до цього стилю: Алли Рубіної, Радю Поклітару, Людмили Попович і Тетяни Островерх. Серед молодих хореографів, які працюють у цьому напрямі в Україні, слід відмітити Христину Шишкарьову, Тетяну

Винокурову, Антона Овчиннікова й ін. Це представники сучасного покоління українських хореографів танцю модерн. Вони працюють і надихають інших хореографів нашої держави до залучення цього стилю в сучасні постановки.

Наше дослідження однак стосується творчості хореографів Західної України, які наразі працюють у цьому напрямі. Серед них варто назвати таких балетмейстерів, як: О. Лань, О. Мартинюк, І. Мазур, А. Сафонов, О. Плахотнюк, С. Наєнко й ін.

Хореографія Львівщини розвивалася під впливом західноєвропейської культури та мистецького обміну з провідними хореографами столиці: Аллою Рубіною, Радю Поклітару та Христиною Шишкарьовою. Однак творчість західноукраїнських хореографів насичена яскравими національними барвами, так само як технічними засобами танцю модерн [1, 72].

Відомим хореографом танцю модерн Львівщини слід назвати Ірину Володимирівну Мазур. Вона – учениця відомого хореографа Львова ХХ століття Вікентія Рудчика. 1986 року після п'яти років роботи танцюристами в джаз-балеті Мануели Шварц у Німеччині Ірина з чоловіком, режисером Стефаном Мазуром, створила у Львові шоу-балет «Життя». Разом з народною артисткою України Русланою Лижичко вони здобули першу перемогу України на пісенному конкурсі «Євробачення» 2004 року, а також представляли Україну як із сольними програмами, так і з програмою Руслани «Дикі танці» в понад 50 країнах світу в період 2004–2006 років.

2005 року під час київського «Євробачення» балет презентував хореографічну сюїту «Спогади ватри». Найдовший гастрольний тур (30 концертів протягом 20 днів) балет здійснив у Великій Британії. Наймасовішим був його виступ у Сеулі на Олімпійському стадіоні «Чамшиль» у присутності 100 тис. глядачів (вересень 2009 р.).

Завдяки творчому досвіду, накопиченому впродовж майже 30 років активної концертної діяльності, балет «Життя» перетворився на унікальну хореографічну «лабораторію»: синтез етноавтентики, східноєвропейського модерну й джазу, а робота в напрямі Street dance дає змогу відобразити історії в стилістиці «Dance Action». Кожна композиція – це не лише танець з елементами драматургії, це – театральна-танцювальна мініатюра [8].

Ще одним відомим хореографом Львівщини, що працює в напрямі танцю модерн, варто назвати керівницю модерн-балету «Акверіас» Оксану Борисівну Лань. Вона – відома українська хореографиня і педагогиня, член Національної спілки хореографів України, заслужена діячка естрадного мистецтва України (2011). Закінчила Львівський поліграфічний інститут (1982 р.), потім – Київський інститут культури (1991 р.; викладачі – Анелія Обертинська, Володимир Толубко й ін.). З 1979 року живе у Львові. З 1979 до 1981 рік працювала солісткою першого в Україні колективу сучасної хореографії «Рок-балет» Палацу молоді «Романтик». Протягом 1983–1984 років керувала ансамблем сучасного танцю «Фантазія». З 1985 по 1991 рік – засновниця і керівниця народного ансамблю естрадного танцю «Фестиваль» Будинку культури Львівського автобусного заводу. З 1991 року – засновниця і керівниця модерн-балету «Акверіас», для якого створила понад 60 композицій. З 1995 року першою в Україні поєднала джаз-модерн танець з елементами українського фольклору в танцювальній композиції «Галицька сюїта – Львівські квітникарки». З 1996-го як хореографиня співпрацює з народною артисткою України Софією Ротару.

Стиль модерн у Львові також розвиває професійна танцівниця і викладачка Олена В'ячеславівна Мартинюк – заслужена діячка естрадного мистецтва України. О. В. Мартинюк тривалий час працює в модерн-балеті «Акверіас» Оксани Лань – народного колективу України, а також є керівницею артстудії «Про танець». 2018 року організувала власну студію сучасного танцю для аматорів «Dance Body&Mind». О. В. Мартинюк – авторка статей, присвячених розвитку сучасної хореографії, а також посібника «Методики викладання сучасного танцю», який готовий до друку.

Антон Сергійович Сафонов – танцівник, хореограф, досліджує розвиток contemporary dance і навчає цьому стилю. Як митець розвивається в напрямі сучасної хореографії. Працює переважно в стилі contemporary dance, хоча починав власний пошук у сучасній хореографії, зокрема й у стилі модерн-танцю. А. С. Сафонов – вільний художник, котрий не зупиняється у власному розвитку та постійно самовдосконалюється. З особистого творчого досвіду, він – засновник і хореограф театру танцю «Третя особа» в м. Херсон, учасник фестивалю «Zelyonka Fest»; поставив у

співавторстві з Антоном Овчинниковим танцювиставу «Муха in da Milk» театру танцю Black O!Range. Досліджує танцювальні тілесні практики, оздоровлює людей, допомагає знайти внутрішні ресурси елементами бойових мистецтв, танців, йоги й ін. Є куратором танцювальних проєктів Point of creation, проєкту «Діти перемін».

Крім прикладів аматорського мистецтва танцю модерн, варто вказати й професійні балетні та драматичні вистави, у яких застосовують цей напрям. Так, наприклад, у Львівському національному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької були поставлені балетні вистави в стилі модерн, зокрема «Ближче ніж кохання» А. Шошина, «Пульчинелла», «Весна священна», у постановці італійського балетмейстера Марчелло Алджері.

Раду Поклітару в Національному театрі опери та балету імені Т. Г. Шевченка поставив такі балети, як «Майстер і Маргарита», «Данте», «Картинки з виставки», свою інтерпретацію «Весни священної» на музику І. Стравінського [4, 78]. У Львові солістка Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької Ганна Сапункова разом з балетмейстером Сергієм Вікторовичем Наєнком 2018 року створили хореографію до вистав «Болеро», «Кармен-сюїта», «Саломея» за Оскаром Уайльдом у Львівському драматичному театрі Леся Курбаса. А також у стилі модерн поставлена хореографія до драматичної вистави «Портрет Доріана Грея» у тому самому театрі 2021 року, у постановці режисера Бориса Озерова, балетмейстером виступив Віктор Прокопенко. У виставі поєднали класичний модерн з демі класикою.

Ці постановки користуються заслуженим успіхом у глядачів, хоча перші спроби репрезентувати хореографію модерну українському глядачеві були невдалими. Такі роботи спонукають глядача думати, співпереживати, шукати відповіді на питання, які порушив режисер-постановник.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що ми вперше простежили особливості стилістики танцю модерн у постановках таких відомих хореографів України, як: І. Мазур, О. Лань, О. Мартинюк, А. Сафонов і С. Наєнко. Це стало підґрунтям для розуміння основних тенденцій розвитку сучасного хореографічного мистецтва в Україні, які полягають, зокрема, у створенні національної школи танцю модерн і використанні хореографічної лексики в постановках етнічного характеру.

Висновки. Завдяки проведеному дослідженню ми виявили особливості розвитку танцю модерн на прикладі творчості західноукраїнських хореографів. Наша розвідка доводить, що українська хореографія не стоїть осторонь модних тенденцій сучасності. Вітчизняні балетмейстери розвивають у своїй творчості проєвропейську культуру сучасного танцю, створюють балетні вистави в цьому напрямі та продовжують експериментувати у власних пошуках лексичного матеріалу. Мистецтвознавчий аналіз творчості провідних західноукраїнських хореографів танцю модерн дав змогу визначити особливі культурні риси сучасного танцю на Заході України, що виявляються в поєднанні танцю модерн з національними традиціями та створенні академічної школи цього стилю під впливом національної культури.

Література

1. Пастух В. В. Модерні хореографічні напрямки в Галичині (20–30-і роки ХХ ст.) Київ : Знання. 1999. 42 с.
2. Плахотнюк О. А. та ін. Українське хореографічне мистецтво в контексті світової художньої культури (сучасний поліжанровий дискурс) : колективна монографія / за заг. ред. О. А. Плахотнюка. Львів: Сполом, 2020. 316 с.
3. Погребняк М. М. Танець «модерн» в Україні ХХ століття. *Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій* : тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф., 21–22 грудня 2006 р. Київ, 2007. С. 99–103.
4. Погребняк М. М. Танець «модерн» ХХ ст.: витоки, стильова типологія, панорама історичної ходи, еволюція : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. 312 с.
5. Станішевський Ю. Балетний театр України. Київ : Культура, 2003. 566 с.
6. Чілікіна Н. О. Тілесні практики в сучасній хореографічній культурі : автореф. дис. ... канд.

мистецтв.: 26.00.01 / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2014. 20 с.

7. Шариков Д. І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії: генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види : монографія. Київ : КиМУ, 2010. 208 с.

8. Балет «Життя». URL: <https://www.zhyttya.com> (дата звернення: 10.04.2022).

References

1. Pastukh, V. V. (1999). Modern choreographic trends in Galicia (20–30s of the XX century.) Kyiv: Knowledge, 42 [in Ukrainian].
2. Plakhotniuk, O. A. (2020). Ukrainian choreographic art in the context of world art culture (modern polygenre discourse) : collective monograph for general. ed. O. A. Plakhotnyuk. Lviv: Spolom, 316 [in Ukrainian].
3. Pogrebnyak, M. M. (2006). Dance "modern" in Ukraine of the XX century. Ukrainian culture in the context of modern scientific research and practical realities: All-Ukrainian. scientific-practical Conference, December 21–22, 99–103 [in Ukrainian].
4. Pogrebnyak, M. M. (2015). Dance "modern" of the twentieth century: origins, stylistic typology, panorama of the historical course, evolution : a monograph. Poltava: PNPU named after V. G. Korolenko, 312 [in Ukrainian].
5. Stanishevsky, U. (2003). Ballet Theater of Ukraine. Kyiv: Culture, 566 [in Ukrainian].
6. Chilikina, N. O. (2014). Body practices in modern choreographic culture: extended abstracts of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture, 20 [in Ukrainian].
7. Sharikov, D. I. (2010). Theory, history and practice of modern choreography: Genesis and classification of modern choreography – directions, styles, types Kyiv National Medical University, 208 [in Ukrainian].
8. Ballet «Zhyttya». Retrieved from: <https://www.zhyttya.com> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 22.04.2022
Отримано після доопрацювання 25.04.2022
Прийнято до друку 04.05.2022*